

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра соціології та соціальної роботи

НОВОСАД КРІСТІНА ЯРОСЛАВІВНА
ПАЛАГУСИНЕЦЬ РОСТИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ

ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ

Методичні рекомендації до курсу

Ужгород – 2022

УДК 316.

Новосад К.Я., Палагусинець Р.В Загальна соціологічна теорія: методичні рекомендації до курсу. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 43 с.

Методичні рекомендації містять програму дисципліни, плани лекцій та практичних занять, питання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, тестові питання для контролю знань та список рекомендованої літератури. Призначено для студентів освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю «Соціологія».

Автори:

Новосад К.Я., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Палагусинець Р.В., доктор державного управління, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Рецензенти:

Варга Н.І. доктор соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»

Афанасьєв Д.М., кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»

Рекомендовано до друку

засіданням кафедри соціології та соціальної роботи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

(протокол № 1 від 31.08.2022 р.)

методичною комісією факультету суспільних наук

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

(протокол №1 від 01.09.2022 р.)

ЗМІСТ

Вступ	5
Опис навчальної дисципліни	7
Мета та завдання навчальної дисципліни	8
Очікувані результати навчання	10
Структура навчальної дисципліни	11
Програма навчальної дисципліни	15
Методи навчання	19
Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання	20
Самостійна робота студентів	24
Індивідуальна робота студентів	25
Практичні заняття	28
Тестові завдання для підсумкового контролю знань студентів	35
Питання до іспиту	39
Рекомендована література	42

ВСТУП

Вивчення навчальної дисципліни «Загальна соціологічна теорія» впроваджено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 054 «Соціологія».

Донедавна соціологія як наука і навчальна дисципліна перебувала в нашій країні на задвірках знань і соціальної практики. Соціологія була змушена здебільшого не вивчати процеси, а обґрунтовувати їх необхідність, як і вмотивованість рішень і дій влади.

Тільки наприкінці 80-х років ХХ ст. соціологія була затребувана долаючи відставання від світової соціологічної теорії та практики. Сьогодні вона - самостійна галузь знань у вищій школі, академічній науці.

Науковий, практичний потенціал загальної соціологічної теорії все частіше знаходить своє застосування у вивченні, осмисленні й коригуванні суспільних процесів. Однак залишається актуальною проблема подолання соціологічної неграмотності, коректності у використанні її пошукових, аналітичних, прогностичних можливостей, передусім у політичній, економічній сферах, що, зрештою, не така вже й рідкість в період трансформації суспільств.

Нині переважає позиція активістської соціології, яка в трактуванні її предмета на перше місце висуває активний фактор у соціальних відносинах - суб'єкт дії, дійову особу, виділяючи поняття соціальної спільноти як основоположної категорії соціологічного аналізу. Деякі автори дотримуються думки, що соціологія - наука про соціальні відносини. Інші, пропонуючи істотні уточнення в трактуванні поняття "соціальні відносини", вважають, що соціологія повинна не тільки сконцентрувати свої зусилля на аналізі суб'єктів історичної дій, а й стати

зряддям освіт широких верст населення. Інструментом самопізнання суспільства та людини.

Предмет і об'єкт загальної соціологічної теорії, як і будь-якої науки, не тотожні, оскільки об'єктом науки є все, на що спрямоване відповідне дослідження, а предметом - окремі аспекти, властивості, відносини, які становлять об'єкт конкретного дослідження. Один і той самий об'єкт може вивчатися різними науками, предмет - завжди чітко окреслює сферу й мету дослідження.

Сучасне тлумачення предмета загальної соціологічної теорії повинно враховувати особливості даного етапу соціологічного пізнання, передусім те, що соціологія є специфічним науковим знанням про суспільство, яке відрізняється від інших суспільних наук і має свій самостійний предмет.

У системі суспільних, гуманітарних наук загальна соціологічна теорія посідає важливе місце. Це зумовлено тим, що:

- вона є наукою про суспільство, його процеси та явища;
- охоплює загальну соціологічну теорію (теорію суспільства), яка виступає як теорія та методологія всіх інших суспільних і гуманітарних наук;
- усі науки, які вивчають різноманітні сторони життєдіяльності суспільства і людини, завжди передбачають і соціальний аспект, тобто закони та закономірності, які досліджуються в певній сфері суспільного життя, реалізуються через діяльність людей;
- техніка й методика вивчення людини та її діяльності, методи соціального вимірювання та ін., які розробляються соціологією, використовуються всіма іншими суспільними та гуманітарними науками.

Таким чином, соціологія функціонує у тісній взаємодії з комплексом соціально-гуманітарних наук, яка в кожному конкретному випадку має свої специфічні аспекти.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 10	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 134	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 4/4 аудиторних – 74/26 самостійної роботи студента – 166/260	1	1
	Лекції:	
	74	26
	Практичні (семінарські):	
	60	14
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: комп'ютерне тестування на платформі MUDL	Самостійна робота:	
	166	260

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчального курсу є ознайомлення студентів з узагальненим баченням сучасної соціологічної науки та соціальної реальності, її елементів та динаміки.

Основні завдання: ознайомлення студентів з основами загальної соціологічної теорії, досягнення розуміння соціологічної реальності в житті людей, груп, суспільств; знання методологічних основ соціології, її системи і можливості рішення прикладних завдань життя і професійної діяльності; розкриття ролі і механізмів соціалізації, розкрити соціологічне бачення соціальної реальності як соціальної системи; ознайомити студентів з основними елементами соціальної системи, а саме: індивідами, соціальними групами, соціальними організаціями, соціальними інститутами; розкрити сутність основних соціальних процесів та відносин; привити студентам навички системного аналізу повсякденних соціальних явищ та процесів; навчити студентів побудови позитивних взаємовідносин, спілкування і взаємодії в групі, профілактика конфліктів, участь у створенні сприятливого соціально-психологічного клімату; ознайомити з соціально-психологічною диференціацією суспільства, діючими у ньому спільнотами, їх особливостями; ознайомити з суспільством, його структурою, із соціальними змінами які відбуваються у суспільстві.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

ЗК-01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-03. Здатність працювати в команді.

ЗК-04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-07. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК-08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК-10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

2) спеціальних фахових компетентностей:

СК-01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК-02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК-03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК-06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності	РН01
Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми	РН02
Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні	РН03
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	РН04

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Загальна соціологічна теорія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.	РН13
Відслідковувати загальні і локальні зміни у масовій свідомості, проводити, спостереження за психологічним станом окремих груп та верств населення.	РН19
Проводити пошук ефективних засобів використання соціальних механізмів регулювання соціально-політичних, економічних та етнокультурних процесів методом проведення соціологічних досліджень.	РН20

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	У тому числі				
лекції		практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство	10	4				10
Тема 2. Становлення соціології як самостійної науки	10	4	4			10
Тема 3. Предмет і структура соціологічного знання	10	4	3			10
Тема 4. Зміст і типологія соціологічних теорій	10	4	3			10
Тема 5. Суспільство	10	4	3			10
Тема 6. Культура і особа	10	4	3			10
Тема 7. Особа і суспільство	10	4	3			10
Тема 8. Соціальні ролі	10	4	3			10
Тема 9. Соціальний контроль та девіантна поведінка	10	4	3			10
Тема 10. Соціальні зв'язки	10	4	3			8

та соціальні відносини						
<i>Модульна контрольна робота</i>			2			2
<i>Разом за модуль</i>	80	40	30			100
Модуль 2						
Тема 11 Соціальні інститути	7	6	4			8
Тема 12 Соціальні групи	7	4	4			8
Тема 13 Соціальні організації	7	4	4			8
Тема 14 Соціальна стратифікація	7	4	4			8
Тема 15 Соціальні процеси та колективна поведінка	7	4	4			8
Тема 16 Соціальні рухи	7	4	3			8
Тема 17 Соціальна мобільність	6	4	3			8
Тема 18 Соціальні конфлікти	6	4	2			8
<i>Модульна контрольна робота</i>			2			2
<i>Разом за модуль</i>	54	34	30			66
<i>Разом</i>	134	74	60			166

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	У тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство	10	2				13
Тема 2. Становлення соціології як самостійної науки	10	2	1			13
Тема 3. Предмет і структура соціологічного знання	10	2	1			13
Тема 4. Зміст і типологія соціологічних теорій	10	1	1			13
Тема 5. Суспільство	10	1	1			13
Тема 6. Культура і особа	10	1	1			13
Тема 7. Особа і суспільство	5	1	1			13
Тема 8. Соціальні ролі	5	1	1			13
Тема 9. Соціальний контроль та девіантна поведінка	5	1	1			13
Тема 10. Соціальні зв'язки	5	1	1			11

та соціальні відносини						
<i>Модульна контрольна робота</i>			2			2
<i>Разом за модуль</i>	<i>80</i>	<i>13</i>	<i>12</i>			<i>130</i>
Модуль 2						
Тема 11 Соціальні інститути	18	4	2			18
Тема 12 Соціальні групи	18	4	2			16
Тема 13 Соціальні організації	18	4	2			16
Тема 14 Соціальна стратифікація	16	4	2			16
Тема 15 Соціальні процеси та колективна поведінка	16	4	1			16
Тема 16 Соціальні рухи	16	4	1			16
Тема 17 Соціальна мобільність	16	2	1			16
Тема 18 Соціальні конфлікти	16	2	1			16
<i>Модульна контрольна робота</i>			2			16
<i>Разом за модуль</i>	<i>134</i>	<i>26</i>	<i>12</i>			<i>130</i>
<i>Разом</i>	<i>134</i>	<i>26</i>	<i>14</i>			<i>260</i>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Індивід в системі соціальних відносин

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство

Принципи соціології. Соціальний детермінізм. Об'єкт дослідження соціології. Принципи соціології. Суспільство. Соціальна система. Соціальна спільнота. Предмет соціологічної науки. Функції соціології.

Тема 2. Становлення соціології як самостійної науки

Періодизація історії становлення соціології як науки. Основні етапи розвитку соціології. Характеристики етапів розвитку соціології. Еволюція соціологічної теорії. Проблема соціологічного методу в історії соціології. Сучасний стан теоретичної соціології.

Тема 3. Предмет і структура соціологічного знання

Предмет та об'єкт соціології. Підходи до одержання знань. Джерела наукових знань про суспільство. Науковий метод та методологія. Поняття соціальної реальності. Соціальні закони. Структура та рівні соціологічного знання.

Тема 4. Зміст і типологія соціологічних теорій.

Спеціальні соціологічні теорії. Галузеві соціологічні теорії. Рівні соціологічних знань. Типи соціологічних теорій.

Тема 5. Суспільство

Ознака суспільства. Соціальна система. Причин та процеси виникнення суспільства. Рівні соціальної реальності. Типологізація

суспільств. Особливості сучасного суспільства. Доіндустріальні, індустріальні та постіндустріальні суспільства. Модернізація.

Тема 6. Культура і особа

Матеріальна та духовна культура. Рівні культури. Різновиди культури. Домінуюча культура. Субкультури та контркультури. Масова культура. Динаміка культури. Культурна дифузія. Культурний релятивізм. Культурний конформізм.

Тема 7. Особа і суспільство

Особистість. Людина, індивід, індивідуальність. Фактори розвитку особистості. Спадковість, фізичне оточення, культура. Соціалізація особистості. Соціологічна структура особистості. Спрямованість особистості. Теорії соціалізації особистості.

Тема 8. Соціальні ролі

Співвідношення статусів та ролей. Приписані статуси та ролі. Набуті статуси та ролі. Типологія ролей. Ситуативні ролі. Групові ролі. Міжособистісні ролі Рольова поведінка. Рольова напруга. Рольові конфлікти. Різновиди рольових конфліктів та способи їх подолання. Ролі у групі.

Тема 9 Соціальний контроль та девіантна поведінка

Соціальний контроль. Соціальний контроль через примус. Соціальний контроль через груповий тиск. Соціальний контроль через соціалізацію. Теорії культурної девіації. Американські школи девіантної поведінки. Девіантна поведінка. Первинна девіація. Вторинна девіація. Делінквентна поведінка. Індивідуальна девіація. Групова девіація. Таврування. Девіації, що схвалюються

суспільством. Двозначний вплив девіантної поведінки на суспільство.
Схильність особистості до девіантної поведінки

Тема 10 Соціальні зв'язки та соціальні відносини

Соціальний контакт. Соціальна дія. Соціальна взаємодія. Соціальні відносини. Соціальні взаємовідносини. Культурні цінності. Обмін цінностей. Влада. Відносини залежності.

Модуль 2. Соціальна система та її динаміка

Тема 11 Соціальні інститути

Соціальний інститут. Інституціоналізація. Система заохочень та санкцій. Ознаки соціального інституту. Функції соціальних інститутів. Базові соціальні інститути. Інститут сім'ї. Інститут бізнесу. Інститут політики. Інститут освіти. Інститут релігії.

Тема 12 Соціальні групи

Соціальна група. Квазі-група. Конгрегація. Аудиторія. Натовп. Аудиторія. Когорта. Коло друзів. Соціальний клас. Первинна група. Вторинна група. Мала група. Велика група. Референтна група. Структура групи. Групова динаміка.

Тема 13 Соціальні організації

Соціальна організація. Структура соціальної організації. Цілі соціальної організації. Учасники соціальних організацій. Технології. Структура соціальної організації. Оточення соціальних організацій. Конкуренція. Співпраця. Бюрократія. Кар'єра. Принципи бюрократичної організації. Управління соціальною організацією.

Тема 14 Соціальна стратифікація

Соціальний клас. Соціальна верства. Соціальна страта. Соціальна нерівність. Механізм соціальної нерівності. Піраміда соціальної нерівності. Соціальна структура суспільства. Вищий клас. Середній клас.

Тема 15 Соціальні процеси та колективна поведінка

Соціальний процес. Спрямовані та не спрямовані процеси. Зворотні та незворотні процеси. Висхідні та низхідні процеси. Лінійні та циклічні процеси. Пристосування. Співробітництво. Суперництво. Конфлікт. Соціальна дезорганізація. Масова поведінка. Громадська думка.

Тема 16 Соціальні рухи

Стадія виникнення соціальних рухів. Стадія об'єднання соціальних рухів. Стадія формалізації та бюрократизації соціальних рухів. Стадія розпаду та зникнення соціальних рухів. Експресивні рухи. Утопічні рухи. Реформаторські рухи. Рухи опору.

Тема 17 Соціальна мобільність

Соціальна мобільність. Ієрархії соціальної нерівності. Соціальний статус. Індивідуальна соціальна мобільність. Групова соціальна мобільність. Горизонтальна соціальна мобільність. Вертикальна соціальна мобільність. Висхідна мобільність. Нисхідна мобільність. Ліфти соціальної мобільності. Значення соціальної мобільності для суспільства. Значення соціальної мобільності для індивіда.

Тема 18 Соціальні конфлікти

Конфлікт. Соціальний конфлікт. Прихований конфлікт. Відкритий конфлікт. Стратегія конфлікту. Емоційний конфлікт. Раціоналізація конфлікту. Розв'язання соціальних конфліктів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Форми вивчення дисципліни: лекція, практичні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота, контрольні заходи.

У процесі вивчення дисципліни використовується кредитно-модульна технологія. Лекційне подання матеріалу проводиться з широким використанням проблемно-діяльнісного підходу, що сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню творчого професійного мислення у майбутніх фахівців.

На практичних заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Під час самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань студенти розв'язують складні проблеми і незрозумілі питання. Самостійна робота планується як форма організації навчального процесу, що має на меті надати допомогу у самостійному вивченні запропонованої літератури у пошуку відповідей на проблемні питання курсу, виконання практичних завдань курсу.

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вправи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково пошуковий, дослідницький.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання результатів навчання та методами демонстрування з навчальної дисципліни є:

- поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;
- проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;
- підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми поточного контролю: самостійна робота, стандартизовані тести, аналітичний звіт, реферат, доповідь з презентацією.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Передбачає розкриття теоретичних питань і розв'язування задач. Кожне завдання модульної контрольної роботи оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: теоретична частина – 20 балів (по 10 балів кожне теоретичне питання); практична частина оцінюється в 30 балів – по 10 балів за кожне завдання (разом за контрольну – 50 балів). Підсумкова

оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Форма підсумкового семестрового контролю: залік у формі усного опитування.

Результат контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в залікову відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає залік у формі письмової роботи. Максимальна оцінка за письмову роботу на іспиті – 100 балів.

Критерії оцінювання теоретичних завдань на модульній контрольній роботі (максимальна кількість за 1 завдання – 10 балів):

0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити; 1 – 3 балів – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань; 4 – 6 балів – студент відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні статистичні показники, але здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою; 7 – 9 балів – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією, але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації; 10 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому

обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

Критерії оцінювання практичних завдань на модульній контрольній роботі (максимальна кількість за 1 завдання – 10 балів):

0 балів – студент не розуміє змісту практичного завдання; 1 – 3 бали – обчислює показники тільки з підказкою; 4 – 6 балів – при обчисленні показників студент допускає істотні неточності та помилки; 7 – 9 балів – при розв'язуванні задач студентом допускаються неістотні неточності та незначні помилки; 10 балів – студент розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни «Соціальне і медичне страхування» здійснюється в усній формі за питаннями.

1. Виконання першого завдання потребує повної аналітичної і змістовної відповіді (оцінюється від 0 до 50 балів): 45-50 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу. 41-44 отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу. 37-40 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки. 34-36 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання. 30-33 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми. 0-29 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише

окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

2. Питання потребує короткої відповіді, котра розкриває сутність теоретичного положення (оцінюється від 0 до 30 балів: 27-30 балів отримують студенти, які повністю розкрили сутність поняття, дали його чітке визначення або проаналізували і зробили висновок з конкретного теоретичного положення. 23-26 балів отримують студенти, які правильно, але не повністю дали визначення поняття або поверхово проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення. 18-22 балів отримують студенти, які правильно, але лише частково визначили те чи інше поняття або частково проаналізували і зробили висновок з теоретичного положення. 0-17 балів отримують студенти, які частково і поверхово визначили те чи інше поняття або сформулювали висновок з теоретичного положення, допустивши неточності та помилки.

3. Третє завдання складається з чотирьох тестів і оцінюється від 0 до 20 балів (кожна вірна відповідь – 5 балів).

Підсумкова оцінка з дисципліни здійснюється згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача.

Критеріями оцінювання анотацій наукових статей є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті.

Оцінювання реферату/есе здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

Критеріями оцінювання презентації є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Періодизація історії становлення соціології як науки	15	20
2.	Структура та рівні соціологічного знання	15	20
3.	Особливості сучасного суспільства	15	20
4.	Культурний релятивізм та культурний конформізм	15	20
5.	Соціалізація особистості	15	20
6.	Інституціоналізація	14	18
7.	Модульна контрольна робота	2	2
8.	Соціальна нерівність та механізм соціальної	15	20

	нерівності		
9.	Значення соціальної мобільності для суспільства	15	20
10.	Раціоналізація конфлікту	15	20
11.	Розв'язання соціальних конфліктів	14	20
12.	Реформаторські рухи	14	8
13.	Модульна контрольна робота	2	2
Разом		166	260

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота студентів в рамках навчальної дисципліни «Загальна соціологічна теорія» ґрунтується на підготовці конспектів лекцій:

1. Підготувати конспект лекції з теми **«Становлення соціології як самостійної науки»** за наступним планом:
  - Періодизація історії становлення соціології як самостійної науки.
  - Основні етапи розвитку соціології, їх характеристика.
  - Еволюція соціологічної теорії.
  - Проблема соціологічного методу в історії соціології.
  - Сучасний стан теоретичної соціології. Загальна характеристика.
2. Підготувати конспект лекції з теми **«Предмет та структура соціологічного знання»** за наступним планом:
  - Джерела наукових знань про суспільство.
  - Підходи до одержання знань.
  - Значення наукового методу та методології.
  - Предмет та об'єкт соціології.

- Поняття соціальної реальності.
- Соціальні закони.
- Структура та рівні соціологічного знання.
- Типи соціологічних теорій.

Рекомендована література:

3. Підготувати конспект лекції з теми **«Суспільство»** за наступним планом:

- Природа та суспільство.
- Суспільство як соціальна система.
- Рівні соціальної реальності.
- Типологія соціальних систем.

Рекомендована література:

4. Підготувати конспект лекції з теми **«Культура і особа»** за наступним планом:

- Соціологічне розуміння поняття „культура”.
- Структура культури, її елементи та компоненти.
- Культура та система норм.
- Проблема співвідношення культури, субкультури та контркультури.
- Динаміка культури. Теорії розвитку і розповсюдження культури.
- Культурний релятивізм та культурний конформізм.

Рекомендована література:

5. Підготувати конспект теми **«Особа і суспільство»** за наступним планом:

- Фактори розвитку особистості (спадковість, фізичне оточення, культура).
- Соціалізація особистості.
- Груповий та унікальний індивідуальний досвід.
- Основні теорії соціалізації особистості.

Рекомендована література:

6. Підготувати конспект лекції з теми «Соціальні ролі» за наступним планом:

- Процес навчання ролям та його етапи.
- Співвідношення статусів та ролей.
- Приписані статуси і ролі.
- Набуті статуси і ролі.
- Поняття „рольової поведінки”.
- Рольова напруга та рольовий конфлікт.
- Причини рольової напруги та рольового конфлікту.
- Рольові конфлікти, їх різновиди та способи подолання.

Підготувати реферати на тему:

1. Становлення соціології як самостійної науки.
2. Предмет та структура соціологічного знання.
3. Суспільство як соціальна система.
4. Культура та особа.
5. Особа та суспільство.
6. Соціальні ролі.
7. Соціальний контроль та девіантна поведінка.
8. Соціальні зв'язки та соціальні відносини.
9. Соціальні інститути.
10. Соціальні організації.
11. Соціальні групи.
12. Квазі-групи.
13. Соціальні рухи.
14. Соціальні конфлікти.
15. Соціальна стратифікація.
16. Соціальна мобільність.
17. Соціальні процеси та колективна поведінка.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичні заняття студентів орієнтовані на закріплення теоретичного матеріалу, закріплення знань у здобувачів вищої освіти про сутність загальної соціологічної теорії, місце соціології в системі знань про суспільство.

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство

План

1. Предмет та об'єкт соціологічної науки.
2. Закони і категорії соціології.
3. Структура і функції соціології як науки.
4. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками.

Проблеми для дискусії:

1. Дискусії в соціологічній науці про предмет соціології.
2. Особливості пізнання дійсності в соціології.
3. Макросоціологічні й мікросоціологічні теорії.
4. Найважливіші напрями досліджень вітчизняної соціології.
5. Взаємозв'язок соціології з історією, маркетингом, менеджментом.

Запитання для самоперевірки

1. Чим відрізняється предмет соціології від предметів інших наук про суспільство?
2. Назвати і розкрити зміст основних функцій соціології.
3. Дайте визначення понять «мікросоціологія» і «макросоціологія».
4. Назвіть компоненти структури соціологічного знання.
5. Чому соціологію вважають міждисциплінарною наукою?
6. Розкрити зміст теоретичної і прикладної соціології.
7. Які основні завдання соціологічної науки на сучасному етапі розвитку України?

Ключові поняття і терміни: предмет соціології, об'єкт соціології, теоретична соціологія, прикладна соціологія, соціологія як навчальна дисципліна, функції соціології, соціальні та соціологічні дослідження, закони соціології, категорії соціології, соціальні відносини, загальнотеоретична соціологія, спеціальна соціологічна теорія, галузева соціологія, емпіричне соціологічне дослідження, соціологія в системі суспільних і гуманітарних наук.

Тема 2. Становлення соціології як самостійної науки.

План

1. Протосоціологія.
2. Класичний період у розвитку світової соціології.
3. Розвиток соціологічної думки в Україні.
4. Основні школи та концептуальні напрями сучасної соціології.

Проблеми для дискусії:

1. Місце О.Конта в історії соціології.
2. Специфіка процесів національного відродження в Україні з погляду соціології.
3. Роль і значення вчення Г.Спенсера для розвитку соціологічної думки.
4. Внесок Е.Дюркгейма у розвиток соціологічної думки.
5. Предмет і метод соціології в соціологічному вченні М.Вебера і його роль в історії соціології.
6. Соціологічні ідеї консерватизму, лібералізму й утопічного соціалізму.
7. Українська соціологія сьогодні: стан, проблеми, перспективи.

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягала специфіка первісних уявлень людей про суспільство?
2. Розкрийте зміст соціального знання і досліджень Нового часу (XVII - початок XIX ст.).
3. В чому заслуга найбільш відомих представників Ренесансу в розвитку соціального знання та розуміння суспільства, людини?
4. Які особливості зародження і розвитку соціологічної думки в Україні?
5. Що таке протосоціологія?

Ключові поняття і терміни: протосоціологія, історія соціології, соціальна парадигма, географічна школа в соціології, соціологічні ідеї лібералізму,

соціологічні ідеї утопічного соціалізму, позитивна філософія, соціальна статика та динаміка, стадії суспільного прогресу.

Тема 3. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками. Предмет та структура соціології як науки.

План

1. Соціологія як система знань.
2. Взаємовідносини соціології з іншими суспільними науками.
3. Поява соціології як науки.
4. Структура соціологічної науки.

Проблеми для дискусії:

1. Теоритична соціологія.
2. Структура соціологічної науки
3. Місце соціології в системі суспільствознавства.
4. Ієрархія соціологічного знання.
5. Спеціальні соціологічні теорії.

Запитання для самоперевірки

1. Чим відрізняється предмет соціології від предметів інших наук про суспільство?
2. Охарактеризуйте взаємовідносини соціології з іншими науками про людину і суспільство?
3. Як взаємодіють різні елементи структури соціологічного знання?

Ключові поняття і терміни: наукова картина світу, загальна теорія, спеціальна теорія, емпіричні дослідження, прикладні дослідження, ієрархія соціологічного знання.

Тема 4. Суспільство: сутність, типи, тенденції розвитку.

План

1. Суспільство як соціальний феномен. Основні теорії його походження.
2. Особливості типологізації суспільства.
3. Характерні особливості сучасного суспільства.
4. Соціальна сфера життєдіяльності суспільства.

Проблеми для дискусії:

1. Особливості типологізації суспільств.
2. Характерні особливості сучасного суспільства.
3. Відмінності між доіндустріальним, індустріальним та постіндустріальним суспільствами.
4. Соціальна сфера життєдіяльності суспільства.
5. Характерні риси та тенденції розвитку соціальної структури у сучасній Україні.

Запитання для самоперевірки

1. Визначте та охарактеризуйте етапи розвитку теорій суспільства?
2. Охарактеризуйте теорії виникнення суспільства, їх слабкі та сильні сторони?
3. У чому полягають особливості поняття «дуалістичне суспільство»?
4. Визначте характерні ознаки індустріального та постіндустріального суспільства.

Ключові поняття і терміни: суспільство, соціальний феномен, тенденції розвитку, соціальна система, інструментальна концепція, критична

концепція, гендерна концепція, семантична концепція, типологізація суспільства, доіндустріальне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, модернізація, суспільне життя, соціальна політика.

Тема 6. Культура і особа

План

1. Предмет соціології культури. Методологічні підходи до соціологічного аналізу культури.
2. Основні компоненти культури: цінності, звичаї, норми, мова, техніка. Функції культури.
3. Типи культур: субкультура, контркультура. Культурний релятивізм.
4. Нова соціально-культурна реальність та розвиток національної культури.

Проблеми для дискусії:

1. Функції культурних цінностей: утилітарна, естетична, інформаційна, символічна.
2. Поняття культурного розвитку і культурної деградації.
3. Проблеми культури в світовій соціології.
4. Роль компонентів культури в життєдіяльності суспільства, у розвитку інших аспектів культури (мистецтва, науки, філософії, політики, освіти та ін.).
5. Основні категорії соціології культури.

Запитання для самоперевірки

1. Що вивчає соціологія культури?
2. Назвіть основні підходи до соціологічного аналізу культури.
3. Назвіть основні елементи культури.
4. У чому єдність і відмінність між міською і сільською культурами?
5. Розкрийте зміст поняття «етноцентризм».

Ключові поняття і терміни: матеріальна культура, духовна культура, функції культури, цінності культури, культура суспільства, субкультура, контркультура, етноцентризм, культурний релятивізм, соціально-культурне середовище, відродження української культури.

Тема 7. Особа і суспільство.

План

1. Поняття і сутність соціології особистості.
2. Макро- й мікросоціологічні концепції особистості.
3. Типологізація особистостей у соціології.

Проблеми для дискусії:

1. Соціалізація людини: суть і етапи.
2. Соціологічна структура особистості.
3. Соціальний статус особистості.

4. Основні напрями досліджень механізмів регуляції життєдіяльності людини.

5. Специфіка соціологічного підходу до проблем особи.

Запитання для самоперевірки

1. Що становить предмет соціології особистості?

2. Які складові визначають структуру особистості?

3. У чому полягає сутність теорії ролей?

4. Які особливості характерні для соціологічного, філософського і психологічного аспектів дослідження особистості?

5. Розкрийте особливості способу життя та життєвої позиції особи студента?

Ключові поняття і терміни: предмет і об'єкт соціології особистості, людина, індивід, соціологічні теорії особистості, особистість, соціологічна структура особистості, соціальний статус, соціальна поведінка особи, онтологічна структура особистості, соціалізація, адаптація, соціальна установка, соціальна диспозиція, соціальні типи особи, функції життєдіяльності особистості, духовні основи особистості.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Варіант 1

1. Соціальна група, на яку індивід орієнтує свою поведінку це:

- А) елітарна група
- Б) референта група
- В) маргінальна група

2. Протиріччя ролей, яке спричиняє проблеми хоча б у одного з учасників рольової взаємодії це:

- А) рольовий інфантилізм
- Б) рольовий конфлікт
- В) рольова девіація

3. Дія людини, чи групи осіб з незначними відхиленнями від моральних норм це:

- А) делінквентна поведінка
- Б) злочинна поведінка
- В) девіантна поведінка

4. Провідними в суспільстві виступають відносини:

- А) соціальної рівності
- Б) соціальної нерівності

5. Соціальна дія може бути:

- А) традиційна
- Б) інтерактивна
- В) афективна

6. Що є метою соціальної дії?

- А) створення конфліктної ситуації
- Б) досягнення та задоволення потреб
- В) оновлення соціальних зв'язків

7. Що є рушієм соціального прогресу?

- А) конфлікт

Б) соціальна взаємодія

В)соціальна дія.....

Варіант 2

1. Соціологія вивчає:

А) людство в його історії

Б) первісне суспільство

В)історію розвитку народів і націй

Г)сучасне суспільство

2. Що є об'єктом соціології?

А) соціальні відносини

Б) соціальні норми

В) закономірності розвитку суспільства

Г) соціальні організації

Д) соціальні явища

Е) закономірності структури суспільства

3. Автором некласичного методу соціології – розуміючої соціології

був:

А) О.Конт

Б) Г. Спенсер

В) К. Маркс

Г) Г. Тард

Д) М.Вебер

4. За часом дії соціальні закони поділяють на:

А) загальні закони

Б) закони соціальної статички

В) закон безперервної дії

Г) закони соціальної динаміки

Д) закони тенденції

Е) специфічні закони

5. Оберіть функції соціології

А) теоретико-світоглядна

Б) методологічна

В) стимулююча

Г) прогностична

Д) ідеологічно-виховна

Е)закріплююча

6. Назвіть теорії розвитку та розповсюдження культури.

7. Які чинники впливають на розвиток особистості?

8.Що таке соціальний статус та соціальна роль?

9. Що ми розуміємо під рольовою поведінкою?

10. Типологія девіантної поведінки.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

- Періодизація історії становлення соціології як самостійної науки.
- Природа та суспільство.
- Джерела наукових знань про суспільство.
- Соціологічне розуміння поняття „культура”.
- Фактори розвитку особистості (спадковість, фізичне оточення, культура).
- Процес навчання ролям та його етапи.
- Механізм та дія соціального контролю.
- Соціальні контакти.
- Поняття «соціальний інститут».
- Поняття та класифікація соціальних груп.
- Поняття «соціальної організації».
- Поняття «класу», «верстви», «страти».
- Поняття «соціальних та культурних змін».
- Причини та механізм соціальних рухів.
- Поняття та механізм соціальної мобільності»
- Класифікація конфліктів.
- Основні етапи розвитку соціології, їх характеристика.
- Підходи до одержання знань.
- Суспільство як соціальна система.
- Структура культури, її елементи та компоненти.
- Соціалізація особистості.
- Співвідношення статусів та ролей.
- Теорії девіантної поведінки.
- Соціальна дія та взаємодія.
- Формування соціальних інститутів, інституціоналізація.

- Квазі-групи, їх різновиди.
- Структура соціальної організації.
- Причини та механізм соціальної нерівності.
- Різновиди соціальних процесів.
- Життєвий цикл соціальних рухів.
- Різновиди соціальної мобільності.
- Поняття «соціальний конфлікт»
- Значення наукового методу та методології.
- Типологія соціальних систем.
- Культура та система норм.
- Груповий та унікальний індивідуальний досвід.
- Приписані статуси і ролі.
- Типологія девіантної поведінки.
- Соціальні відносини.
- Ознаки та функції соціальних інститутів.
- Різновиди соціальних груп.
- Бюрократія та управління організацією.
- Соціальна структура сучасного суспільства.
- Масова поведінка.
- Суспільне значення соціальної мобільності.
- Життєвий цикл соціального конфлікту.
- Предмет та об'єкт соціології.
- Рівні соціальної реальності.
- Проблема співвідношення культури, субкультури та контркультури.
- Основні теорії соціалізації особистості.
- Набуті статуси і ролі.
- Поняття „рольової поведінки”.
- Особистість та девіантна поведінка.

- Соціальна залежність та влада.
- Базові, системоутворюючі соціальні інститути.
- Соціальні групи та індивід.
- Громадська думка.
- Значення соціальної мобільності для індивіда.
- Характеристика соціального конфлікту.
- Поняття соціальної реальності.
- Структура та рівні соціологічного знання.
- Культурний релятивізм та культурний конформізм.
- Причини рольової напруги та рольового конфлікту.
- Обмін цінностями.
- Динаміка культури. Теорії розвитку і розповсюдження культури.
- Рольові конфлікти, їх різновиди та способи подолання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вступ до соціології. Навчальний посібник під ред. Сокурянської Л.Г. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2005 рік
2. Головаха Е.І. Дослідження соціальних феноменів в епоху пострадянства: Методологія, теорія, типологія //Проблеми розвитку соціологічної теорії. — Київ, 2001. — С. 13-19.
3. Липинський В. Україна на переломі. Замітки до історії українського державного будівництва. Д. – 2001.
4. Соціологічна енциклопедія / Укладач В.Г. Городяненко – К.: Академвидав, 2008. – С. 191-193.
5. Соціологія і психологія: навч. посіб. / за ред. Ю.Ф. Пачковського. – К.: Каравела, 2009. – С. 297-334.
6. Соціологія: підручник / за ред. В.П. Городяненка. – К.: ВЦ «Академия», 2008. – С. 156-161.
7. Лукашевич М.П. Соціологія: підручник для дистанційного навчання / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков, А.В. Грищук. – К.: Університет Україна, 2005. – С. 202-219.
8. Примуш М.В. Загальна соціологія: навчальний посібник / М.В. Примуш. – К.: ВД —Професіонал, 2004. – С. 355-381.
9. Подольська Є. А., Дікова-Фаворська О. М. Соціологія: Навч. пос. Для вищих навч. закладів. – Житомир, 2007. – 440 с.
10. Попова І. М. Соціологія. Пропедевтичний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид. – К.: Тандем, 2004. – 272 с.
11. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття. — К., 1996.
12. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. — К., 1995.
13. Смелзер Н.Дж. Проблеми соціології. — Львів, 2003.

Додаткова

1. Соціологія: навч посібник / за ред С.О. Макєєва.-К.: “Українська Енциклопедія“ ім. М.П. Бажана, 2006, с. 5-24.
2. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. За ред В.М. Пічі.-К.: ‘Каравела“, Львів:“Новий Світ-2000“, 2002. – 480с.
3. Практикум з соціології: Навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів освіти / За ред В. М. Пічі. – Львів: «Новий світ-2000», 2004. – 368 с.
4. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій.-Львів: Видавництво ЛБА, 2008, с.15-28.
5. Шаповал М. Загальна соціологія. — К., 2005.